

TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALAR DIVERSIFIKATSIYA JARAYONI TASHKIL ETISH TOMIYILLARI

Nasirova Nargiza Tursunpulatovna

katta o‘qituvchi

Namangan muhandislik- qurilish instituti,

nargiza7075@gmail.com

+998(91) 366-67-89

Аннотасија: Ushbu maqolada tikuv-trikotaj korxonalarining diversifikatsiya jarayonini tashkil etish tamoyillari tahlil qilinadi. Korxonalarda ishlab chiqarish hajmini oshirish, yangi bozorlarga kirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda diversifikatsiya muhim omil sifatida baholanadi. Shuningdek, maqolada diversifikatsiya strategiyalarining asosiy yo‘nalishlari, amalga oshirish mexanizmlari va samaradorlikni oshirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Kichik biznes, diversifikatsiya, raqobat, mahsulot, innovatsiya, barqaror o‘shish, iqtisodiy inqiroz, bozor strategiyasi, tahlil, monitoring.

KIRISH

Bozor munosabatlari sharoitida mulkchilik shakllarining rivojlanishi keng ko‘lamda erkin tovar ishlab chiqaruvchilar, kichik biznes subyektlari va tadbirkorlar katлами faoliyatini rivojlantirishni taqazo etadi. Shunday ekan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqqisodiyot tuzilmalarida eng oldingi o‘rinlarni egallashi kerak. Buning uchun esa bugungi kunda kichik biznes sub‘yektlari raqobatbardoshligini ta‘minlash va ular faoliyatida restrukturizatsiya jarayonlarini kuchaytirish muhim amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, mamlakatimizda qichik biznes va xususiy tadbirkorlik jarayonlarining subyektlari raqobatbardoshligini oshirishni statistik baholash dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Kichik biznes sohasining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Unda yangi ish o‘rinlarini yaratish raqobatni kuchaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Biroq, ko‘plab kichik bizneslar o‘z faoliyatini faqat bitta yo‘nalishda ixtisoslashgan holda olib boradi, bu esa bozor sharoitlaridagi o‘zgarishlarga qarshi sezgirlikni oshiradi va uzoq muddatli barqaror o‘shishni ta‘minlashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.⁸⁸ Tikuv-trikotaj sanoati jahon bozorida muhim o‘rin tutadigan sohalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda korxonalarining uzluksiz rivojlanishi va bozorda o‘z mavqeini mustahkamlash uchun diversifikatsiya jarayonini to‘g‘ri tashkil etish katta ahamiyatga ega. Diversifikatsiya – bu yangi mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi bozorlarga chiqish yoki mavjud faoliyat yo‘nalishlarini kengaytirish orqali korxonaning barqarorligini ta‘minlash jarayonidir.

Diversifikatsiya jarayoni korxonaning investision faoliyati va raqobatbardoshlik darajasini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli, ushbu maqolada diversifikatsiya tamoyillari, ularning amaliy qo‘llanilishi va natijalari tahlil qilinadi.

⁸⁸ ШМИДТ, В. (2011) – The Role of Diversification in Small Business Strategy, Беннетт, Л. (2008) – Entrepreneurship and the Diversification of Small Enterprises Мартинес, А. (2015) – Diversification Strategies and Performance in Small and Medium Enterprises Ван дер Верт, Х. (2017) – Impact of Diversification on Small Business Growth and Sustainability

Shu nuqtai nazardan, diversifikatsiya, ya'ni korxonaning faoliyat yo'nalishlarini kengaytirish, kichik bizneslarning barqarorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Diversifikatsiya nafaqat yangi bozorlar va mahsulotlarga kirishni ta'minlash, balki risklarni kamaytirish, yangi daromad manbalarini yaratish va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini ham beradi. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarining diversifikatsiyalash asosida samaradorligini oshirish mexanizmini takomillashtirish masalalari har doim dolzarbligidan kelib chiqib dissertatsiya ishida, diversifikatsiyaning samarali amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan strategiyalar, tizimlar va tashkilotchilikni rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Maqsad - kichik biznes korxonalarining resurslarini yanada samarali va raqobatbardosh tarzda boshqarish hamda bozor talablariga moslashuvchanligini ta'minlashdan iborat.

Jahon tajribasida isbotlanib bormoqdaki, har qanday davlat iqtisodiyotining asosi bu – tadbirkorlik. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarini diversifikatsiyalash asosida samaradorlikni oshirish esa tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababdan tadbirkorlikni rivojlantirish uchun bir qator muammolarni bartaraf etish dolzarb hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Jahon tajribasida isbotlanib bormoqdaki, har qanday davlat iqtisodiyotining asosi bu – tadbirkorlik. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarini diversifikatsiyalash asosida samaradorlikni oshirish esa tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababdan tadbirkorlikni rivojlantirish uchun bir qator muammolarni bartaraf etish dolzarb hisoblanadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish muammolari va ularni bartaraf etish chora-tadbirlari MDH davlatlaridan V.G.Shevchenko, I.A.Rebrova, Yu.V.Levchenko, O.V.Petrova, A.M.Aliyev, T.S.Kushanovlarning tadqiqotlarida ko'rish mumkin. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarini faoliyatini diversifikatsiya qilish orqali samaradorligini oshirish mavzusidagi dissertatsiya va ilmiy ishlari, asosan, iqtisodiyotni rivojlantirish, kichik va o'rta biznesning iqtisodiy rolini o'rganish va undagi diversifikatsiya strategiyalarini tadqiq qilishga qaratilgan. Rossiya olimlaridan V.G.Shevchenkoning tadqiqotlarida kichik biznesning samaradorligini oshirish uchun diversifikatsiyaning ahamiyatiga alohida e'tibor berilgan. Uning fikricha, kichik biznesning tarkibiy o'zgarishlari va bozorning talablariga moslashishi orqali iqtisodiy muvozanatga erishish mumkin. I.A.Rebrova iqtisodiyotda kichik bizneslarning innovasion faoliyatga olib kelishi uchun diversifikatsiya strategiyalarini ko'rib chiqadi.⁸⁹ U kichik

---

⁸⁹ В.Г.Шевченко “Кичик ва ўрта бизнеснинг диверсификацияси ва иқтисодий самарадорлиги”; И.А.Реброва “Кичик бизнесни диверсификациялаш ва корхона фаолиятини модернизация қилиш”; Ю.В.Левченко “Диверсификациянинг кичик бизнеснинг иқтисодий самарадорлигига таъсири”; О.В.Петрова “Кичик бизнеснинг диверсификацияси ва минтақавий иқтисодиётни ривожлантириш”; А.М.Алиев “Кичик ва ўрта бизнесда диверсификация ва маркетинг стратегиялари”; Т.С.Кушанов “Кичик бизнес фаолиятида диверсификациялашнинг молиявий ва операциявий самарадорлиги”.

biznesni mahsulot va xizmatlar hajmini kengaytirish orqali uzoq muddatli o'sishga erishish mumkinligini isbotlaydi. Ukraina olimlaridan Yu.V.Levchenko kichik bizneslarda diversifikatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka, raqobatbardoshlikka va innovatsiyalar bilan bog'liq samaralarga ta'sirini tadqiq etgan. Ushbu tadqiqotlarda, asosan, biznes modellarini o'zgartish va o'zaro hamkorlik usullarini qo'llash nazarda tutilgan. O.V.Petrova o'z tadqiqotida kichik bizneslar orqali mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirish va korxonalarining ishlab chiqarish faoliyatini diversifikatsiya qilish yo'llarini ko'rib chiqqan. U kichik biznesning raqobatchanligini oshirish uchun yangi bozorlarga kirish va yangi mahsulotlar ishlab chiqishni muhim omillar sifatida belgilaydi. Qozog'iston olimlaridan A.M.Aliyevning tadqiqotlarida, diversifikatsiya strategiyasining kichik va o'rta bizneslar uchun qanaqa marketing va strategik ko'rsatkichlarga asoslanishi kerakligi va bu omillarning ularning raqobatdoshligini qanday yaxshilashga yordam berishi tahlil etilgan. T.S.Kushanovning tadqiqoti kichik bizneslarda diversifikatsiya qilishning moliyaviy samaradorligiga, ishlab chiqarish jarayoniga va resurslardan foydalanishga ta'sirini tahlil qilgan. Ushbu tadqiqotlar kichik biznesning diversifikatsiyasini rivojlantirish, iqtisodiy samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirish uchun muhim yo'nalishlarni belgilaydi. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarini faoliyatini diversifikatsiya qilish orqali samaradorligini oshirish mavzusidagi tadqiqotlar ko'p, va ularning har biri turli aspektlarni yoritgan. So'nggi besh yillikda yosh olimlarimizdan J.Farxodov, A.Hasanov, T.Karimov, U.To'rayevlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. J. Farhodovning "Kichik biznesda diversifikatsiya strategiyalari" mavzusidagi tadqiqot ishida kichik biznesda diversifikatsiya strategiyalarini tatbiq etish, ularning turli shakllari va biznesdagi ijobiy va salbiy ta'sirlari o'rganilgan. Jumladan, moliyaviy risqlarni kamaytirish va yangi bozorlarda raqobatga kirishish uchun turli diversifikatsiya usullari analiz qilingan. A.Hasanovning "Kichik va o'rta biznesning samaradorligini oshirishda diversifikatsiyaning o'rni" tadqiqotchi kichik va o'rta biznes sub'yektlarining samaradorligini oshirish uchun diversifikatsiyaning ahamiyatini muhokama qilgan. Iqtisodiy ko'rsatkichlarni yangilash, yangi mahsulotlar va xizmatlarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini kengaytirishning turli mexanizmlari ko'rib chiqilgan. T.Karimovning "Kichik biznesning diversifikatsiyalashuvi: Bozorlar va mahsulotlar bo'yicha" tadqiqoti kichik biznesning bozorlar va mahsulotlar bo'yicha diversifikatsiya qilishining aniq usullari va mexanizmlarini tahlil qilishga qaratilgan.

TAHLIL NATIJALARI

O'zbekiston iqtisodiyoti 2024 yilning 1-yarim yilligida 6,4%ga ko'paygan. Ushbu davrda sanoat 7,8%ga, qurilish 10,1%ga, xizmatlar 12,9%ga va qishloq xo'jaligi 3,8%ga oshgan. Yil boshidan 3 mingta loyiha ishga tushib, 76 mingta yuqori daromadli doimiy ish o'rni tashkil etilgan va 600 ming aholi biznesga jalb qilingan. Hisob-kitoblarga ko'ra, O'zbekiston iqtisodiyoti 2024 yilning 1-yarim yilligida 6,4%ga ko'paygan. Ushbu davrda sanoat 7,8%ga, qurilish 10,1%ga, xizmatlar 12,9%ga va qishloq xo'jaligi 3,8%ga oshgan. Jahondagi geosiyosiy chigalliklar, transport marshrutlarining qiyinchiliklari, savdo bozorlarida kuzatilayotgan murakkabliklar

sabab iqtisodiyot qisqarayotgan vaqtda bu o‘shish yaxshi ko‘rsatkich hisoblanadi. Yil boshidan 3 mingta loyiha ishga tushib, 76 mingta yuqori daromadli doimiy ish o‘rni tashkil etilgan va 600 ming aholi biznesga jalb qilingan.

Yalpi ichki maxsulot 2017-2018 yillar 50 mlrd dollardan ortiqni tashkil etgan bo‘lsa, 2023 yil yakunlarida 91 mlrd dollarga yetdi hamda bu ko‘rsatkich 2024 yilda 2024 yilda yalpi ichki mahsulot 6,5 foizga oshib, 115 milliard dollarga yetdi. Bu orqali, O‘zbekiston iqtisodiyoti dunyodagi eng yirik 60-70 talikka kiruvchi iqtisodiyot bo‘ladi. Buning zahirida bozor sharoitida sog‘lom raqobatni shakllantirish, iste‘mol bozorini sifatli tovar va xizmatlar bilan to‘ldirish, shu bilan birga yangi ish o‘rinlarini yaratish, mulkchilikning barcha shakllarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi infratuzilmani yaratish asosiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Bugungi raqobatbardosh va dinamik bozor sharoitida, kompaniyalar o‘shishni ta‘minlash, xavflarni kamaytirish va yangi imkoniyatlardan foydalanish uchun diversifikatsiya strategiyalarini tobora ko‘proq izlamogda. Tikuvchilik va tijorat korxonalarini uchun diversifikatsiya, ayniqsa, bozordagi ishtirokini kengaytirish, chidamlilikni oshirish va innovatsiyalarni rivojlantirishda samarali bo‘lishi mumkin. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun strategik rejalashtirish, amalga oshirish va boshqarishga katta e‘tibor qaratilishi kerak.

Diversifikatsiya — bu yangi bozorlar yoki sohalarga kirish yoki yangi mahsulotlar ishlab chiqish strategiyasidir. Bu strategiya, kompaniyaning mavjud faoliyatlari bilan bog‘liq xavflarni kamaytirishga yordam beradi. Investitsiyalarni turli segmentlarga tarqatish orqali, kompaniyalar bozor o‘zgarishlaridan, iste‘molchilarning xohishlaridagi o‘zgarishlardan va iqtisodiy inqirozlardan himoya qilishlari mumkin. Diversifikatsiya ikki asosiy turga bo‘linadi: aloqador diversifikatsiya va aloqasiz diversifikatsiya.

Aloqador diversifikatsiya kompaniyaning mavjud faoliyati bilan yaqin bog‘liq bo‘lgan sohalarga kengayishni o‘z ichiga oladi. Misol uchun, smartfon ishlab chiqaruvchisi planshet ishlab chiqarishga o‘tishi mumkin. Bu turdagi diversifikatsiya resurslar, qobiliyatlar va bozor bilimlaridan foydalanish orqali sinergiyalarni yaratadi. Aloqasiz diversifikatsiya esa butunlay boshqa sohalar yoki bozorga kirishni anglatadi. Masalan, kiyim do‘koni texnologiya startapiga sarmoya kiritishi mumkin. Bu strategiya kompaniyani biron-bir bozor yoki mahsulot qatoriga haddan tashqari bog‘lanmasligini ta‘minlab, katta xavfni kamaytiradi.

Diversifikatsiya jarayoni bozor tadqiqoti va tahlildan boshlanadi. Kompaniya bozor tendentsiyalari, iste‘molchilar xulq-atvori, raqobat muhitlari va potentsial xavflarni tahlil qilishi kerak. Bu tadqiqotlar orqali maqsadli bozorning ehtiyojlari va afzalliklarini tushunish, mijozlarga mos mahsulot yoki xizmatlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Keyingi bosqich strategik rejalashtirishdir. Bu bosqichda diversifikatsiyaning maqsadlari, zarur resurslar va muvaffaqiyatni o‘lchash uchun asosiy ko‘rsatkichlar aniqlanadi. Shundan so‘ng, resurslarni ta‘minlash va ijro etish bosqichlariga o‘tiladi. Har bir bosqichda samarali boshqaruv va hamkorlik zarur.

Diversifikatsiya tijorat korxonalarini uchun bir qator afzalliklarni taqdim etadi. Bu, mavjud operatsiyalar bilan bog‘liq xavflarni kamaytirish, daromad oqimlari va rentabellikni oshirish, yangi bozorga kirish orqali qo‘shimcha iste‘molchi

segmentlaridan foydalanish imkonini beradi. Muvaffaqiyatli diversifikatsiya kompaniyaning raqobatbardoshlikni oshiradi, bozor pozitsiyasini mustahkamlashga yordam beradi va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilaydi.

Biroq, diversifikatsiya jarayonida qiyinchiliklar ham mavjud. Kompaniya resurslarini haddan tashqari tarqatib yuborish, tanish bo'lmagan bozorga kirishdan kelib chiqadigan madaniy tushunmovchiliklar va operatsion samaradorlikni pasaytirish kabi xavflar yuzaga kelishi mumkin. Shuning uchun batafsil bozor tadqiqoti va ehtiyotkorlik zarur. Bundan tashqari, ichki qarshilikni yengish uchun o'zgarishlarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish kerak.

Diversifikatsiyaning kelajakdagi tendentsiyalari bozorlarning rivojlanishi va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali yanada kengayishi mumkin. Shu bilan birga, kompaniyalar bozor fikri va ishlash ko'rsatkichlari asosida o'z strategiyalarini moslashtirishga tayyor bo'lishlari kerak. Bu diversifikatsiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlashda muhim omil bo'ladi.

Raqamli transformatsiya, barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat, globallasuv, innovatsiyalar va texnologiyalar kabi tendensiyalar biznesning diversifikatsiyasi va o'sishi uchun muhim omillardir.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi elektron tijorat, raqamli xizmatlar va ma'lumotlar tahlili kabi yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Raqamli transformatsiyani qo'llayotgan korxonalar yangi bozorlarga kirish va innovatsiyalar yaratish uchun yaxshi imkoniyatlarga ega. Bu ularga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish orqali samarali ishlash imkonini beradi va raqobatbardosh bo'lishga yordam beradi.

Barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyatga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda. Iste'molchilar va investorlar ekologik va ijtimoiy masalalarga e'tibor berishmoqda. Shu sababli, atrof-muhit va jamiyatga ta'sir ko'rsatadigan strategiyalar bozorning o'sib borayotgan segmentini jalb qilish imkonini beradi va raqobatbardoshlikni oshiradi.

Globallasuvning kengayishi korxonalarga xalqaro bozorlarga chiqish va global mijozlarga xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, global operatsiyalarni boshqarish va turli tartibga soluvchi muhitlarni boshqarish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish zarur.

Innovatsiyalar va texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt va blokcheyn kabi texnologik yutuqlar diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Texnologiyalarga sarmoya kiritgan korxonalar yangi bozorlarni o'rganish va ilg'or mahsulotlarni ishlab chiqish uchun eng yaxshi sharoitga ega bo'ladi. Bu esa ularga yangi mahsulotlarni taqdim etish va bozor talabiga moslashish imkonini beradi. Mahsulotni diversifikatsiya qilish-bu bir xil yoki butunlay boshqacha bilim, ko'nikma, texnika va boshqalarni o'z ichiga olgan yangi mahsulot turini yoki mahsulot bo'linmasini, xizmat ko'rsatish yoki xizmat ko'rsatish bo'linmasini, ishlab chiqarish va sotishni o'z ichiga olgan biznes strategiyasi bo'lib, odatda korxonaning iqtisodiy o'sishini va kengayishini ta'minlash uchun amalga oshiriladi. Diversifikatsiyaning asosiy maqsadi iqtisodiy tanazzul davrida kichik biznesga ixtisoslashgan tikuv- trikotaj korxonalarining omon qolishini ta'minlashdir, bu korxonalar faoliyatining rentabelligini oshirish, ularning ixtiyorida bo'lgan moddiy-texnik resurslardan eng ko'p foydalanish va xodimlarning malakali kadrlarini saqlab qolish

orqali amalga oshiriladi. Kichik biznesga ixtisoslashgan korxonalarini faoliyatini diversifikatsiya qilish uchun asos sifatida diversifikatsiyani boshqarish jarayonini tavsiflovchi ishlab chiqilgan uslubiy tavsiyalardan foydalanish taklif etiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, diversifikatsiya nazariyasi kichik korxonalariga o‘shirish imkoniyatlarini yo‘lga qo‘yish, xatarlarni yumshatish va bozorda raqobatbardoshligini oshirish uchun strategik yo‘l xaritasini taklif qiladi. Diversifikatsiyani dinamik va moslashuvchan strategiya sifatida qabul qilgan holda, kichik biznes innovatsiyalarni rivojlantirishi, barqaror o‘shirishni ta‘minlashi va doimiy rivojlanayotgan biznes landshaftida uzoq muddatli muvaffaqiyat uchun mustahkam poydevor yaratishi mumkin. Tikuv va tijorat diversifikatsiya jarayonini tashkil etish strategik rejalashtirish, samarali amalga oshirish va doimiy boshqaruvni o‘z ichiga olgan kompleks yondashuvni o‘z ichiga oladi. Joriy imkoniyatlarni baholash, aniq maqsadlarni belgilash va bozorni puxta o‘rganish orqali korxonalar kuchli diversifikatsiya strategiyasini ishlab chiqishi mumkin. Muvaffaqiyatli amalga oshirish resurslarni ehtiyotkorlik bilan taqsimlashni, strategik hamkorlikni va samarali marketingni talab qiladi. Xatarlarni boshqarish va muammolarni hal qilish diversifikatsiya qilish bo‘yicha sa‘y-harakatlarning muvaffaqiyatini ta‘minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Doimiy monitoring, baholash va moslashtirish orqali korxonalar o‘shirish, barqarorlik va innovatsiyalarga erishishlari mumkin. Bozor tendentsiyalari rivojlanar ekan, raqamli transformatsiya, barqarorlik va texnologik taraqqiyotni qamrab olish diversifikatsiya strategiyalari samaradorligini yanada oshiradi. Umumiy tushunchada kichik biznesdagi diversifikatsiya iqtisodiy faoliyatni biznesning yangi sohalariga kengaytirishdir (mahsulot assortimentini kengaytirish, ko‘rsatilayotgan xizmatlar turlari va boshqalar). Tikuv-trikotaj korxonalarida diversifikatsiya jarayonini samarali tashkil etish uchun bozor tahlili, texnologik innovatsiyalar va strategik boshqaruvdan foydalanish lozim. Diversifikatsiya jarayoni nafaqat korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshiradi, balki uning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Shu bois, korxonalar o‘z strategiyalarini tizimli ravishda ishlab chiqib, bozor sharoitiga tez moslashishga intilmog‘i zarur.

FOYALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Котов, А. В. Диверсификация продукции промышленного производства в строительстве из сборного железобетона // Научные исследования молодых ученых, 2014.
2. Шмидт, В. (2011). The Role of Diversification in Small Business Strategy. Беннетт, Л. (2008). Entrepreneurship and the Diversification of Small Enterprises. Мартинес, А. (2015). Diversification Strategies and Performance in Small and Medium Enterprises. Ван дер Верт, Х. (2017). Impact of Diversification on Small Business Growth and Sustainability.
3. Алиев, А. М. “Кичик ва ўрта бизнесда диверсификация ва маркетинг стратегиялари”.

4. Кушанов, Т. С. “Кичик бизнес фаолиятида диверсификациялашнинг молиявий ва операциявий самарадорлиги”.